



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## Universitätsbibliothek Paderborn

### Asiaticae Historiae Societatis Iesv Pars ...

Libris Quatuor Consequentibus Pertexens, Quae post beatum S. Xaverij  
Obitum Soc. Patres ad Dei gloriam in iisdem Prouinciis gessere

**Bartoli, Daniello**

**Lvgdvni, 1667**

31. Fides restit. in Amboino, & varij in eo euentus.

**urn:nbn:de:hbz:466:1-11445**

to, Præfæcti se penitus misericordiæ arbitrioque permiserunt; petieruntque vnâ sacro baptifmate Christianis adiungi, quorum potentiorum suo Deum nimium probaffent. Post hæc Pereira in pagum vertit, totius Iti munitiffimum. Primum agmen ducebat Odoardus Menefius, tegentè latus P. Vincentio Diazio, crucemque præferente; vltimam aciem tenebat cum Præfæcto Pereira, Mafcarenius. Prodit his obuiam in apertum hostis; fed numero, vel animo debilis, intra muros suos primo congressu retruditur; quoad demum cernens vicina pago palmeta succidi, deuoto in mortem aut vitam capite (vt folent in pugnam exituri) in campum redeunt furiofi; pharetrisque iam vacuis, ferro cominus rem agunt. Diazius lancea brachium perfollus, eratque omnino pectore transfigendus nisi cum lorica miles obarmasset, stetit ab Lusitanis victoria, paucorum è suis sanguine barbaros fuderunt, primarius Cascigum peremptus: disrupto ventre Dux, pendula referens intestina, incertum vbi animam egerit: captum præfidium, dirutumque in eo fanum magnifici operis; & his insulæ vniuersæ tum abunde consultum quieti, tum securitati arcis, strenuitate tam celeri, vt Maio inchoata, Iulio proximo, munitionibus & machinis bellicis propugnari posset, nempe omnes vndique Christo, imo & infidelium complures suas ad hanc certatim operas contulere, velut ad publicum tranquillitatis optatæ negotium: tunc vero denique religione sacrosancta aduersus Maurorum tyrannidem sub arcis præsidio tuta; vndequaque frequentes accurrunt legati, qui suis populis aliquos ex Patribus poscerent ad initiandos illos sacro baptifmate; sed cum præter quinque illic non essent, satisfieri piis votis, nisi paucorum non potuit.

Habemus præ manibus excursionum sacrarum euentus cognitu pericundos, ab vno illo seu fuerit Goetz, seu potius Mafcarenius perscriptos. Profectus est inquit, vnus ex Patribus vt insulæ cuiusdam incolas, quod enixe rogarant diuino fonte ablueret, comitati sunt euntem contra vim piratarum aliquot Lusitani: post insularios Christiana imbutos disciplina & rite lustratos, cum statuenda crux celeberrimo oppidi loco esset, prærogatiuus hic honor solis primoribus est delatus, vt suis humeris illuc eam portarent, reliquis supplici ordine religiose sequentibus. Solo depactam altèque conspicuam venerabantur omnes de genibus, Lusitani qui primas tenebant in illo officio pietatis, Eucharisticum sacrum, Benedictus Deus, Symphonia musica cecinerunt, vocibus antea seuinctis sanctorum litanias. Hoc spectaculo aurium attoniti barbari, qui vocum diuersarum concentus aptos nunquam audierant, beatorum choris putabant interesse. Magistratus epulum vniuerso populo dedit, quod nisi solennibus hilaritatis insolitæ apud eos non solet. Noctu demum ad Crucem tot flammis Lucernarum, & fascium discussæ sunt tenebræ, nemo vt fuerit tam egens quin suam de suo lucere voluerit. Iam rudes licet & simplices, quærebant tamen de modo quo Deus cælum & prima corpora condidisset, de futuro post mundum iudicio, de statu

animorum

31.  
Fides restit.  
in Amboino,  
& varij in eo  
euentus.

animorum extra corpus, aliisque vitæ alterius futuris; responsiones vero ad quæ sita percipiebant ad eod commode, vt non possent sibi satis irasci, quod nocte tam crassa ignorantia inuoluti, & amore vehementer exciuit casus insolitus, illorum bono prouidentia diuinæ munere destinatus. Visitabatur haud procul ab erecta cruce, sepulchrum Cascigis famosi, ab iis olim pro sancto habiti. Ad subruendum infame monumentum, ne vltra hominum fœdaret oculos, concurrunt pueri turmatim; in iis filius Rectoris oppidani, parentum corculum, sed nondum sacris lotus, vt pro sua parte diruendo sepulchro admouit manum, dolore faucium illico stringitur; domum refertur; desperatur; quod inflato deformiter gutture non posset vel aquæ stillam transglutire. Monitus Pater ex templo adest; domum cernit luctu & lacrimis afflictam, intellectaque de facili mali causa, Christi fonte puerum expiat. Recitato exinde super eum Euangelio Sancti Marci, repente difflatur omnis tumor, dolor euanescit, sanus puer, & valens exilit.

Diffusa per oppidum prodigij fama, nondum baptizatos ita exterruit vt auderet nemo præter Christianos, Mahometani, vel ethnici euerendum sepulchrum attingere: itaque ab catecumenis accersiebantur pueri Christiani vt comburenda, & comminuenda Pagodum simulachra, suis ab ædibus ipsimet exturbarent, ne idem in se demoni liceret, quod in puerum illum licuerat, ausum ante baptismum Cascigis sepulchrum inuadere, Perfunctus officio Pater lustrandi baptismum illius populi, Foresorâ legatos accepit à quibus illuc inuitabatur publicis precibus: salutatis ergo neophytis optimis, cum nec amicis eorum querelis, nec lachrimis posset ad diuturniorem inflecti moram; saltem monitum voluerunt, inuigilaret sibi diligenter, nec cibum caperet, nisi nota & fida porrectum manu, esse illic Mauros miscendi venani magistris insignes, præsertim Casciges, & veneficio, quibus essent infensi de medio tollere: accitis inde coram Magistrata Foresoræ legatis, eorum fidei aiunt se Patrem committere, contestati ni restituerent qualem acciebant viuum & valentem, vlturos se crimen nihilo leuius quam si suos cuiusque parentes peremissent. Nauim subibat; abiturus cum alij, pagi nomine quem regebant, baptismi & Euangelij ministrum efflagitant, excusauit Pater necessitatem eundi cum prioribus, quibus iam se obstrictum cernebant; & festinationem quam iidem vrgebant; ex alia parte asperitatem itineris ad illos per montosa, & longinquitatem, quæ tantum poscebant temporis, vt differri tandiu promissam prioribus non deberent: cæterum se illos quantocyus cum primum redisset aditurum, quæ repulsa vtcumque condita pagi Rectorem tam acerbè afflixit, vt in vberem fletum solueretur, & more omni, gestu, & habitu supplicis oraret Lusitanos quod lingua orare non poterat iis ignota, vt suffragarentur sibi apud Patrem; & eum ad aliquam suorum miserationem inflecterent, euicit denique, Patremque impetrauit, sublatu

blatus est comitum brachiis pro gestatorio, tum honoris causa, tum via per montium abrupta, & milliaria duodecim commodius exigenda: præibat choros ducens & cæm lingua patria iterans cuius hæc erat significatio. Deus dominus noster in cælo est. Pater in terra eius minister est, vni seruiemus, alteri morem geremus, Deum vero quoties nominarent, aperto capite suspiciebant cælum: aduentanti occursum effuso processit obuiam populus, quem Christianis excultum documentis lustratione Sacri Fontis Ecclesiæ adiunxit, cruceque vt alibi erecta Foreforam vt instituerat contendit: seiderant inter se has duas insulas religionis mutua odia, vt ante scripsimus; Christiani erant Vlatenses; Foreforenses Mauri; euerfi vtrique, Vlatenses à Mauris Foreforensibus; hi ab Lusitanis Christianæ Vlati vltoribus, vtrique postmodum restituti. Nunc multo suo cum dolore expostulabant apud Patrem quam perfide à Foreforæ incolis proditi, quam dirè & crudèlitér habiti, quam atrocibus excarnificati quantisque suorum cædibus, demum quam misera in egestate iergerent qui manus illorum euasissent: volebant igitur baptismo præire satisfactionem, cogique à Patre ad faciendam quæ intulerant damna, prædasque reddendas. Accitus ad dicendam causam cum suo Rectore Foreforensis magistratus, demisse obiecta passus est, nihil excusauit nisi suos tunc fuisse Mauros, & crucis insectationem necemque illorum, & pœnas qui eam adorarent, summæ sibi gloriæ tribuisse, nunc tandem cum resipissent, optare fraterno cum Vlatensibus amore Sociari, hostilitatis præteritæ obliterata omni memoria, si propterea egere, ac propriis etiam bonis exui oporteret, nedum restituere alienum, id vero libenter facturos, malleque se Christianos esse quàm diuites: nec fuit hæc inanis vrbantitas, dictis egregiè factum ipsum respondit, confestim ex publico, & priuatis contribuitur summa quæ exigebatur, sed cum nisi lentè confici non posset Vlaten Pater se transtulit, cuius septuaginta incolæ præ cæteris nobiles ad deducendum illum aduenerant, & lætitiæ gestientis editione perpetua toto itinere recrearunt: suas illi clades stragemque præteritam festo cantu alacres recolebant, quibus olim à Mauris Christi causa deleti fuerant; sed reuisente se demum Patre alteram sibi donari vitam & pristinam felicitatem reddi: confecta iam parte itineris media, inter musicorum & saltantium choros, in nemus lubeunt, quo se omnes Vlati feminae ex composito abdiderant, tunc Patri propius accedenti occurrunt improuisa choreis, & instrumentorum, vocumque concentibus, simplicitate vernacula eius sibi aduentum gratulantur, sed materiam cantibus præbebant Dei laudes, fuitque omnino subsistendum, ne sperni eorum beneuolentia videretur; duntaxat vetuit secum ad oppidum vt constituerant cum choris & musicis pergere, faustaque impertitas adprecaione, & laude pietatis, inde ab se dimisit. Intelligendum porro eiusmodi obsequiosa officia de more gentis exhibita, argumenta fuisse singularis affectus in

Religionem Christianam, quo venerabantur illius magistrum: quare inter matronas eæ choros ducebant, quæ peculiari fidei merito obseruantiam communem sibi pepererant, atque in his vlatensium choreis primas tenuit anus sancta popularis Ducoris vidua, quem recensuimus à Mauris erudeli & lento martyrio necatum. Ingressus in oppidum Pater nihil antiquius habuit, quam vt dissipatam à saracenis Crucem, suo loco, ac situ reponeret, Lusitanis interea sacras litanias iucunda symphonia circumcanentibus: subsecutæ sunt mulieres omnes, & pia crucem chorea cinxere, statis passuum mensuris, omnes simul in cælum oculos, & brachia tollentes; inde corporis proclinatione illam adorantes. Post quæ ducentos Pater Christi abluit fonte: ferme adhuc pueros; adultos audiuit confitentes; matrimoniis iungendis interfuit, ac se demum pago alteri commodauit, cuius fere ducentis ab incolis dies iam decem fuerat expectatus: constabat pagus ex multitudine numerosa tum Mahometana, tum ethnica, & mense integro opus fuit vt de necessariis ad baptismum, & Christiana munera docerentur. Cogebat illos in campum quotidie, & ex tumulo modicè extante erudiebat in diuinis: dum ergo aliquando iis explicat Deum non esse alium præter vnum quem Christiani supremis honoribus colerent, procurrere illico ethnici ad comminuenda Pagodum suorum simulacra: Mauri ad succendenda Mahomentis sui duo fana; soli ægrius manus dabant Alcoranni doctores Casciges donec post aliquot cum Patre concertationes, negarunt se posse tam illustri officere veritati, vsque aded certi eius publice asserendæ, vt palam in oculis populi suilla vescerentur quod testatum omnibus facerent se Mahometum eiurare, qui vsu vetito illarum carniū assimilasset Iudæis Sarracenos: Patrem vero summis in cælum tollebant encomiis, quod rerum tantarum doctrina planè gratuita, pauperes adæque vti & diuites, dignaretur, quarum ipsi si partem vel centesimam noscent dum erant Publici præceptores, regionis totius locupletissimum quemque superaturi erant congestis opibus, communicanda videlicet ingentibus pretiis tot mirabilium certa notitia, augendoque pro excellentia diuini doctrinæ pretio. Ornauere item hilaritatem festæ pietatis, ignes nocturni symphonie musicæ, & saltationum chori, quibus cathecumenus adolescens; dum incumbit totus, præceps ruit è montis crepidine in subiecta saxa, eoque collisu, sensu omni motuque defectus, conclamatus est pro mortuo: accurrit ad clamores Pater, iacentem vitali aqua rite spargit, simul ita sensibus, & sibi restituit vt sanus & valens consurgeret, quod diurni prodigij ostentum magnum apud barbaros illos baptismo & fidei concilianit gloriæ splendorem & auctoritatem. Lucra pagorum huiusmodi breuissimo tempore Christi rationibus adiecta, Mascardijs ad tredecim numerat pari alacritate barbarorum & facilitate parta, excipiendis nostris inter symphonicos, & saltantium choros; crucibus publicè cum pompa erigendis, conterendis idolis, disturbandis Cascigum sepulcris, & fanis Mahomeri subiecto igni

igni absumendis, operæ pretia à Mascarenio, eiusque Sociis strenuè collocatæ: adulatorum ad octo millia natali meliore baptismi edita; puero-  
rum vero multo plures; pergitque scribere idem Pater, se tot insula-  
rum, & oppidorum legationibus inuitatos ad Sacrum baptismi iis con-  
ferendum, vt iis idonea Catechesi parandis nullum essent vacuum diem  
reperiri, si vel pueris solis Christianè lauandis percurrere insulas vo-  
luissent, & hoc absynthio vehementer obtusas quibus fruebantur pias  
animorum dulcedines, quod adesse vbique omnibus non possent, infan-  
tes interea, baptismi expertes; adulti cum solo baptismi desiderio inte-  
rissent. Enimvero iniquum videbatur neophytos suæ in diuinis igno-  
rationi permittere, vna baptismi gratia contentos, quamobrem iis per  
oriorum Christi doctrina informandis moras trahere oportebat, & cor-  
roborendis aduersus futuras infidelium insectationes, à quibus alioqui  
nimium debiles & primis nixi radicibus pronum erat facile deiici, suc-  
cessu tam fausto adhibebatur iis hæc institutio, vt Sanctissimæ fidei  
studio penitus arderent; sub noctem quotidie vbique domorum, fami-  
lia omnis in vnum coheretur, Christiana mysteria & leges cantu repe-  
terent, & interposita contestatione profiterentur Deo in procinctu se-  
stare ad sanguinem pro ipsius fide ac legibus fundendum. Pueri, auitæ  
superstitionis, ne quod vestigium restaret, cateruatim per montes, &  
sylvas, impij cultus ædificas indagabant, & nidos idolorum, quorum  
ingens illic vbique copia, diruebantque omnia funditus: in quo factum  
vt semel vi occulta repellerentur à dæmone, nec possent propius idolo  
eiusque delubro manus admoliri; at ij ferali nouitate nihil quicquam  
exterriti, genua flectunt; precationem dominicam recitant; I E S V no-  
men sanctissimum in auxilium vocant, inde in idolum audenter inua-  
dunt, & comminutum, delubri sui ruinis sepeliunt: sic in Amboino  
Christiana lex reuixit, pristinumque in florem rediit, Lusitanorum re-  
centi arce, Maurorum violentiam à Christianis prohibente.

Verum hic ager dum læta segete pinguescit, diripitur alius & in so-  
litudinem cruentam vertitur. Reparati faustitas Amboini, secundam  
Mauro calamitatē infert Rex Moluci Aërius: Christianorum vires con-  
spicatus coaluisse in vnum exercitum, occuparique in arce fabricanda,  
occasione vsus & tempore militem conquiri, quam multos potest Bo-  
canori, Subugæ & Doi conscribit, eosque triginta bellicis impositos  
nauib; in Maurum immittit. Erant illic de Societate tres, & rebus  
placidis benignam legebant Ecclesiæ ac cælo messem animorum, ac vt  
alia non fuisset præterquam infantium, qui beato vix lauacro tincti casta  
innocentiæ in stola sistebant se Deo, transibantque ex terra crudeli &  
barbara in beatas sedes, cum breui numerum constarent, vt vel iis tan-  
tùm nostrorum plus satis rependi sudores censerentur. Quanquam haud  
fuit hæc summa operæ in illos populos collatæ, eò gens agrestis & bar-  
bara teneritatis & sancti timoris ab iis erat perducta, vt multo cum fletu  
confessionibus sacris animum purgarent; & fauebat Deus seruorum suo-

22.  
Mauri Chri-  
stianitas à  
Rege Aërio  
euerfa.